

اشاره:

توزیع به عنوان حلقه اتصال محور عرضه (تولید و واردات) و تقاضا از اهمیت ویژه‌ای در چرخه اقتصاد کشور برخوردار است که ارزیابی مثبت یا منفی مردم و کارشناسان اقتصادی را به همراه دارد. توزیع در همان حد که می‌تواند عرضه محصول و جریان نقدینگی به بخش تولید را تسریع نماید، قادر است رضایت‌مندی یا نارضایتی عمومی را به دنبال داشته باشد.

در سال‌های اخیر روند توزیع کالاها و خدمات، نوسان‌های زیادی داشته است. کمبودهای واقعی و مصنوعی عرضه کالاها در بازار، فشار افزایش قیمت‌ها و محدودیت درآمد اقشار عظیمی از مردم، مشکلاتی را به وجود آورده است که مسؤولان نظام اقتصادی نیز بدان اذعان داشته‌اند.

نتایج حاصل از فرآیند توزیع در تمام بخش‌های عرضه و تقاضا را می‌توان این چنین بیان کرد که اصولاً بحث توزیع به طور مستقل و جدای از عوامل دیگر نمی‌تواند مطرح باشد و مورد ارزیابی قرارگیرد. ابزارهای لازم در بخش توزیع باید متناسب با اهداف و نوع و اهمیت کار فراهم شود.

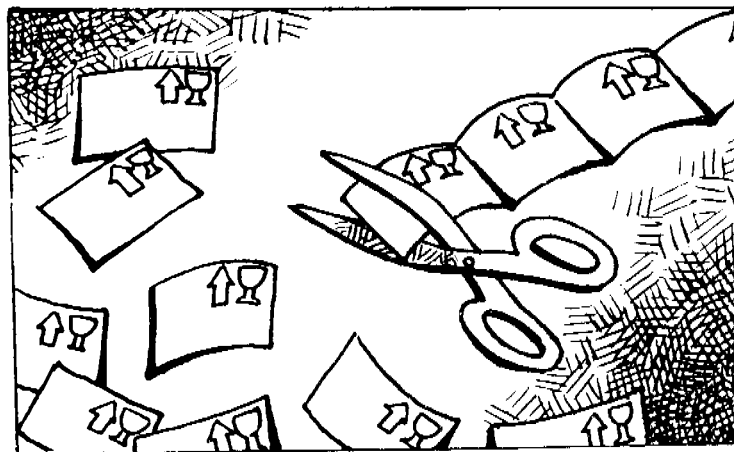
در یک بررسی کلی می‌توان گفت توزیع در بحث کلان قضیه با تولید، سیاست‌های بازرگانی خارجی و واردات، سیاست‌های پولی و ارزی کشور، تأمین مواد اولیه، حجم نقدینگی موجود در جامعه، سیاست‌های صادراتی، مسایل سیاسی و اجتماعی کشور، تراکم واحدها و شبکه‌های توزیع، قوانین حاکم بر مسایل اقتصادی و بازرگانی، ثبات قوانین، انگیزه‌های سرمایه‌گذاری، بازده فعالیت‌های بازرگانی و توزیع، سیاست‌های مالیاتی و مسایل حمل و نقل، ارتباط دارد.

در بحث خرد قضیه توزیع نیز برنامه‌ریزی مناسب برای توزیع کالاها اساسی (کوپنی)، به کارگیری شبکه‌های توزیع در بخش‌های صنایع، تعاونی، زنجیره‌ای و... ارتباط واحدهای تولیدی و شبکه‌های توزیع، قوانین نظام صنفی، هدایت و نظارت بر شبکه‌های توزیع، حمایت از واحدهای تعاونی، نظارت بر شبکه‌های بخش دولتی و خصوصی، تشویق توزیع‌کنندگان به ارائه فاکتور به مشتری، درج قیمت بر روی کالا و جلوگیری از رشدی رویه واحدهای صنفی و... ضرورت دارد. در این گزارش به پاره‌ای از این موارد اشاره داریم.

ارتباط توزیع با تولید

آمارهای مربوط به رشد تولید ناخالص داخلی در سال‌های اخیر گواه بر عملکرد مثبت سیستم اقتصادی به ویژه بخش‌های مولد می‌باشد.

گزارش بانک مرکزی جمهوری اسلامی نشان می‌دهد که تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۶۱) در نخستین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور از رشدی حدود ۷/۸ درصد (نزدیک به هدف برنامه که ۸ درصد بود) برخوردار بوده است.

در گفت‌وگو با خبرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی» اقبالشار مختلف مردم به رشد تولید در دو سال اخیر اذعان نمودند، اما از ضعف سیستم توزیع در برخی از کالاها و خدمات انتقاد کرده‌اند. آنها به جریان‌های نامناسب و دخیل در توزیع کالاها به‌ویژه محصولات بادوام و گرانی بهای این اقلام نسبت به قیمت‌های مصوب تأکید نمودند و خواستار تغییر این وضعیت و تصحیح نظام توزیع شدند.

ارتباط توزیع با سیاست‌های بازرگانی خارجی و واردات

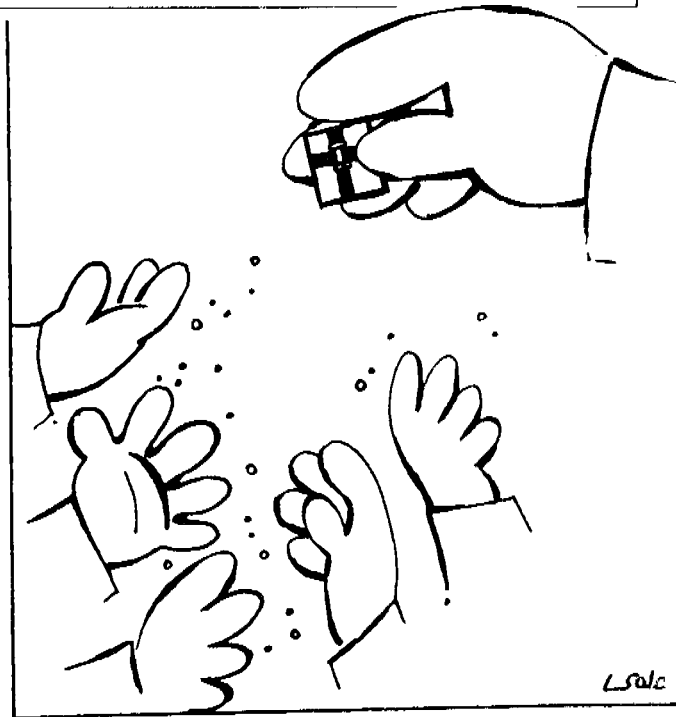
با محدودیت واردات ایران در سال‌های اخیر به‌منظور کنترل بر تراز تجارت خارجی و کاهش بار بدهی‌های خارجی و با بهره‌گیری از راه‌اندازی واحدهای تولید بزرگ در دو سال اخیر و افزایش عرضه کالاها در بازار داخلی، نظام توزیع تا حدودی تحت تأثیر قرار گرفته است.

کنترل واردات به‌ویژه در بخش کالاهای مصرفی به گران‌تر شدن محصولات خارجی انجامیده است اما اقبالشار مختلف مردم با اشاره به واردات محصولات اساسی و ارزاق عمومی، از این سیاست تمجید کردند. آنها بر این نکته اشاره داشتند که روند عرضه کالاهای اساسی در دو سال اخیر بهبود یافته است و بیشتر این‌گونه کالاها در مغازه‌ها و فروشگاه‌ها یافت می‌شود. لیکن بهای آنها در خارج از سیستم کوپنی عادی برای اقبالشار کم‌درآمد، گران است.

اغلب افراد مورد پرسش پیشنهاد کردند که کوپن‌های خاص برای اقبالشار کم‌درآمد به‌ویژه کارمندان دولت، کارگران و طبقات آسیب‌پذیر اجتماعی منتشر شود و توزیع از طریق تعاونی‌های کارگری و کارمندی و فروشگاه‌های زنجیره‌ای صورت بگیرد. به این ترتیب اقبالشار آسیب‌پذیر می‌توانند با بهای نازل‌تری مایحتاج خود را تأمین کنند. تخصیص یارانه به این محصولات که به‌صورت کوپنی توزیع می‌شود، توزیع آن را میان اقبالشار آسیب‌پذیر نیز عادلانه‌تر خواهد ساخت.

البته سیاست‌های کنترل واردات از آنجا که به‌طور گسترده به بخش تولید تسری پیدا نکرد، قابل قبول است. اما باید اذعان داشت که در سال گذشته تعدادی از واحدهای تولیدی با اتخاذ سیاست‌های ارزی جدید قادر نبودند در حد ظرفیت فعال شوند. در سال جاری این مشکل تا حدودی مرتفع شد، ضمن آنکه ارزش واردات نیز افزایش یافت.

گزارش بانک مرکزی نشان می‌دهد که ارزش واردات کشور از حدود ۲۵/۲ میلیارد دلار در سال ۱۳۷۰ به ۲۳/۳ میلیارد دلار در سال ۱۳۷۱ و سپس به ۱۹/۳ میلیارد دلار در سال ۱۳۷۲ تقلیل

تولید ناخالص داخلی ایران در سال ۱۳۷۳ به میزان ۱/۶ درصد و در سال ۱۳۷۴ به میزان ۴/۵ درصد ترقی کرد و انتظار می‌رود این رشد در سال ۷۵ نیز بین ۴ تا ۵ درصد باشد. عملکرد اقتصاد ایران در بخش تولید ناخالص داخلی مورد تحسین ارگان‌ها و نهادهای بین‌المللی از جمله صندوق بین‌المللی پول بوده است و این مسأله در آخرین گزارش صندوق نیز منعکس شده است.

بر مبنای گزارش بانک مرکزی تولید گروه کشاورزی (به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۶۱) در سال ۱۳۷۴ به میزان ۳/۷ درصد، صنایع و معادن ۵/۷ درصد و خدمات ۱/۲ درصد ترقی کرده است. در حالی که گروه نفت از رشد محدودی به میزان ۰/۹ درصد برخوردار شد.

○ در سال‌های اخیر روند توزیع کالاها و خدمات، نوسان‌های زیادی داشته است. کمبودهای واقعی و مصنوعی عرضه کالاها در بازار، فشار افزایش قیمت‌ها و محدودیت درآمد اقبالشار عظیمی از مردم، مشکلاتی را به وجود آورده که باید مسؤولان نظام اقتصادی به آن توجه کنند.

با توجه به رشد سریع‌تر بخش‌های اقتصادی مولد، جریان عرضه و توزیع کالاها در سال ۷۴ و کماکان در سال ۷۵ از روند کاملاً رضایت‌بخشی برخوردار نبوده است.

سال جاری افزایش یافت و با بهبود وضع نقدینگی واحدهای اقتصادی، استفاده از این تخصیص‌ها میسر گردید.
در این زمینه سیاست‌های صادراتی و ضرورت بازگرداندن ارز حاصل از صادرات به اقتصاد ملی نیز مؤثر بود که سبب شد بانک مرکزی بتواند از این منبع تخصیص‌های ارزی برای واردات منظور نماید.

ارتباط توزیع با ثبات قوانین

ثبات قوانین از عوامل بسیار مهم در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی است. هر اندازه که زمان تثبیت قوانین کوتاه‌تر باشد، عوامل اقتصادی نسبت به سرمایه‌گذاری و راه‌اندازی جریان تولید تعلل به خرج می‌دهند و همین امر بر توزیع نیز تأثیر دارد.
قوانین حاکم بر مسایل اقتصادی و بازرگانی، نظام صنفی و تجارت، مالیات و... به‌طور مستقیم جریان توزیع را تحت تأثیر قرار می‌دهد. افزایش سریع مالیات‌ها به ویژه در بخش تولید به افزایش قیمت تمام‌شده کالاها اثر می‌گذارد و واکنش عمومی را به دنبال دارد.

قوانین مؤثر در مسایل اقتصادی و بازرگانی اگر از ثبات کافی برخوردار نباشد، فرآیند سرمایه‌گذاری را تحت تأثیر قرار داده و با

یافت. کنترل شدید بر واردات سبب شد که در سال ۱۳۷۳ ارزش واردات کشور به ۱۲/۶ میلیارد دلار و در سال ۱۳۷۴ به حدود ۱۲/۷ میلیارد دلار برسد.

○ عملکرد اقتصاد ایران در بخش تولید ناخالص داخلی در سال گذشته مورد تحسین ارگان‌ها و نهادهای بین‌المللی بوده، با این حال بخش توزیع رضایت خاطر مصرف‌کنندگان را تأمین نکرد.

مسئولان پولی کشور معتقدند که با ۱۳ تا ۱۵ میلیارد دلار واردات سالانه می‌توان اقتصاد ملی را به خوبی اداره کرد. انتظار می‌رود در سال جاری نیز ارزش کل واردات ایران به حدود ۱۵ میلیارد دلار برسد.

سیاست‌های پولی و ارزی و نیز تأمین مواد اولیه، حجم نقدینگی و سیاست‌های صادراتی نیز در مقوله توزیع تأثیر مستقیم دارد. سیاست‌های انقباضی پولی در سال‌های اخیر سبب شد که واحدهای تولیدی از دسترسی به منابع بانک‌ها برای تأمین نیازهای گردش پولی خود تا حد زیادی محروم بمانند و همین امر در تأمین مواد اولیه آنها و استفاده از ظرفیت اسمی تولیدشان به ویژه در سال ۱۳۷۴ مؤثر واقع شد.

سیاست‌های ارزی جدید نیز که از اواخر اردیبهشت ۷۴ به اجرا درآمد، اگرچه در رفع بحران بدهی‌ها و کسب مجدد اعتبار بین‌المللی کشور تأثیر بسزایی داشت و اعتماد نظام بانکی بین‌المللی را برای گشایش خطوط اعتباری جدید به همراه داشت، لیکن در سال گذشته اثر مطلوبی در تأمین مواد اولیه مورد نیاز واحدها نداشت. بنا به گفته رییس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، در سال جاری ایران از ۵ میلیارد دلار خطوط اعتباری جدید بهره‌مند شد. اما باید به این اصل اعتراف نمود که از این خطوط اعتباری بیشتر برای اجرای پروژه‌های بزرگ ملی استفاده شده است.

○ جریان‌های نامناسب دخیل در توزیع کالاهای بادوام سبب افزایش قیمت و گرانی این کالاها نسبت به قیمت‌های مصوب و کمیابی برخی از این اقلام در بازار شده است.

با این حال میزان ارز تخصیصی به صنعت و بخش تولید در

شرکت حمل و نقل بین‌المللی میهن گران
حمل و نقل بین‌المللی (با سرپرست محترم)
International Transport Co. Ltd.

شرکت حمل و نقل بین‌المللی میهن ترابر
زمینی - هوایی - دریایی

با سالها تجربه در حمل و نقل مطمئن
سریع و ارزان

ادرس دفتر مرکزی: تهران، خیابان دکتر نهشتی، بین سه‌رودی و پاشا، پلاک ۱۷۶،

طبقه اول کد پستی: ۱۵۷۷۹ تلفن: ۸۷۴۴۴۴۴ - ۸۷۵۱۱۱۵ - ۸۷۵۲۰۲۸ - ۸۷۵۲۰۲۵

تلفن: ۲۱۷۰۲۰۰ MTT IR

تلفن فوری: ۶۴۵۷۵۲۷ - ۶۴۵۷۴۰۱ - ۶۴۵۷۴۴۱

نمی‌کند، ناخرسندی این گروه را به دنبال دارد. باید دقت داشت که سیستم حمل و نقل مناسب از ویژگی‌هایی نظیر سرعت، امنیت و هزینه کرایه معقول برخوردار است و رفع معضلات آن از وظایف عمده مسؤولان می‌باشد.

مسایل خرد بخش توزیع

در بسیاری از کشورها، مسایل خرد بخش توزیع با وجود رقابت در بازار، توسط بخش خصوصی حل و فصل می‌شود، دولت در این‌گونه جوامع سعی می‌کند مقررات دست‌وپاگیر به‌ویژه در قانون نظام صنفی را حذف کند و نقش هدایت و نظارت را برعهده بگیرد. در سیستم توزیع ایران در شرایط کنونی که بخشی از نیازهای اساسی مردم از طریق توزیع کالاهای اساسی (کوپنی) انجام می‌شود، تا حدودی نمی‌توان نقش دولت را خیلی محدود نمود، بلکه دولت برای رساندن حداقل نیازمندی‌های مردم وظایفی به‌عهده دارد که دخالت آن را در سیستم توزیع اجتناب‌ناپذیر می‌سازد.

از آنجا که انتظار می‌رود تا پایان دومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور سیستم توزیع کوپنی برچیده شود، لذا می‌بایست از هم‌اکنون به فکر چاره برای سامان‌دهی به بخش توزیع خصوصی کالاها و خدمات بود. در این صورت با رشد جمعیت و افزایش تقاضای کل، ناهنجاری توزیع کالاها می‌تواند آثار زیانباری به وجود آورد. حمایت واقعی از تعاونی‌های کارگری و کارمندی و تقویت شبکه توزیع زنجیره‌ای از تولید به مصرف و با قیمت‌های متعادل می‌تواند از بروز خسارت‌های آتی جلوگیری کند. در چنین شرایطی توزیع‌کنندگان خصوصی با رقیبی قدرتمند روبه‌رو خواهند شد و لاجرم به سود متعارف و متعادل تن خواهند داد.

در همین حال توجه به گردش جریان نقدینگی به نفع سرمایه‌گذاری در امور تولیدی نیز اهمیت دارد که افزایش بازده نهایی سرمایه‌گذاری در تولید، سرمایه‌گذاران را تشویق می‌کند که از فعالیت‌های تجاری که رشد فزاینده‌ای در سال‌های اخیر داشته صرف‌نظر نمایند.

در حال حاضر مشکل اساسی در تعاونی‌های روستایی و عشایری، توان مالی این تعاونی‌ها در تأمین نیازمندی روستاییان و عشایر می‌باشد. با عنایت به این امر که نیمی از جمعیت کشور در مناطق غیرشهری سکنی دارند، رفع معضلات مالی تعاونی‌های روستایی و عشایری و تقویت این شبکه توزیع، ضرورت دارد.

رشد جمعیت و افزایش تقاضا با وجود محدودیت منابع ارزی برای واردات نیازمندی‌های مردم، مشکل تولید و در نتیجه توزیع را دوچندان خواهد نمود.

با این وصف ثبات قوانین به‌ویژه قوانین حاکم بر مسایل اقتصادی و نظام صنفی امری بسیار مهم است که مسؤولان بازرگانی باید به آن توجه داشته باشند.

تغییرات مکرر در ضوابط حاکم بر امور صنفی و توزیع کالاها بارها واکنش‌های مختلفی را در صعود یا نزول یکباره قیمت کالاها، فراوانی یا کمبود عرضه، ورشکستگی عوامل اقتصادی یا دستیابی آنها به سودهای بادآورده و... متظاهر ساخته است. برای مقابله با چنین پدیده‌هایی که در هر صورت یک محور (عرضه یا تقاضا، تولیدکننده یا مصرف‌کننده) را یکباره دچار تحول مالی می‌سازد، تثبیت قوانین و مقررات است که در آینده بیش از گذشته باید به آن توجه داشت.

ارتباط توزیع و حمل و نقل

آنچه مسلم است مراکز تولید و مصرف همواره در جوار یکدیگر قرار ندارند. با صنعتی شدن اقتصاد کشور روزبه‌روز فاصله میان این مراکز با یکدیگر بیشتر می‌شود. محصولات کارخانه‌ای به لحاظ رعایت مسایل زیست‌محیطی غالباً در خارج از مراکز شهری و تجمع جمعیت تولید می‌شوند و برای عرضه در بازارهای مصرف‌گاه باید کیلومترها مسافت را طی کنند.

در مورد کالاها، کشاورزی و مواد غذایی نیز وضع چندان متفاوتی ندارد. ویژگی آب و هوایی و کشت محصولات خاص در مناطق ویژه در مقابل مراکز تجمع انسانی پراکنده در شهرها و... وجود سیستم کارآمد حمل و نقل برای عرضه به موقع محصولات را ضروری می‌نماید.

با سرمایه‌گذاری‌های کلانی که در بخش حمل و نقل زمینی (جاده‌ای و راه‌آهن)، دریایی و هوایی در سال‌های اخیر صورت گرفته است، بخش قابل توجهی از زیرساخت‌های موردنیاز تأمین شده است اما کماکان مسایل روبنایی نظیر کمبود قطعات یدکی خودروهای سنگین و... سبب می‌شود که توزیع داخلی در شرایط مطلوب انجام نشود. رفع این‌گونه معضلات می‌تواند نقش بسزایی در عرضه به‌هنگام کالاها داشته باشد و رضایت خاطر مصرف‌کنندگان را تأمین کند.

در حال حاضر هزینه حمل و نقل بخش قابل توجهی از قیمت تمام‌شده کالاها را تشکیل می‌دهد و این امر در شرایطی که دستمزد اکثریت مصرف‌کنندگان متناسب با میزان تورم ترقی